

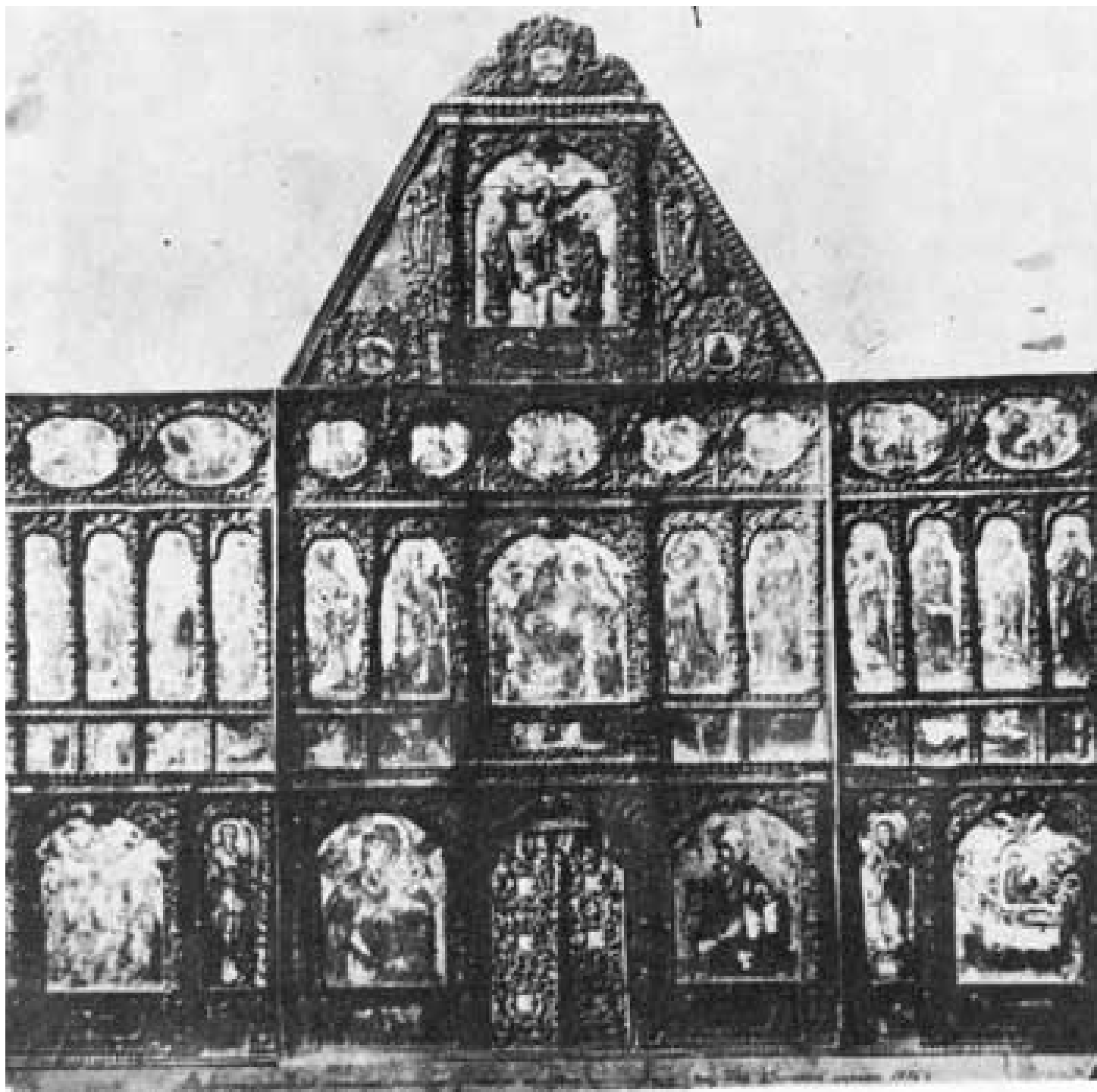
Дивовижний світ українського бароко

Частина 2. образотворче мистецтво

Живопис бароко (європейський)

- Сюжети чудес та мучеництва – гіперболічність, патетика
- Динаміка
- Контрастність, асиметрія
- Надмірна декоративність
- Ілюзії, прагнення створити оманливе відчуття переходу зображення у реальний простір
- Порушення принципів ділення простору на плани,
- масивність
- Пряма лінійна перспектива

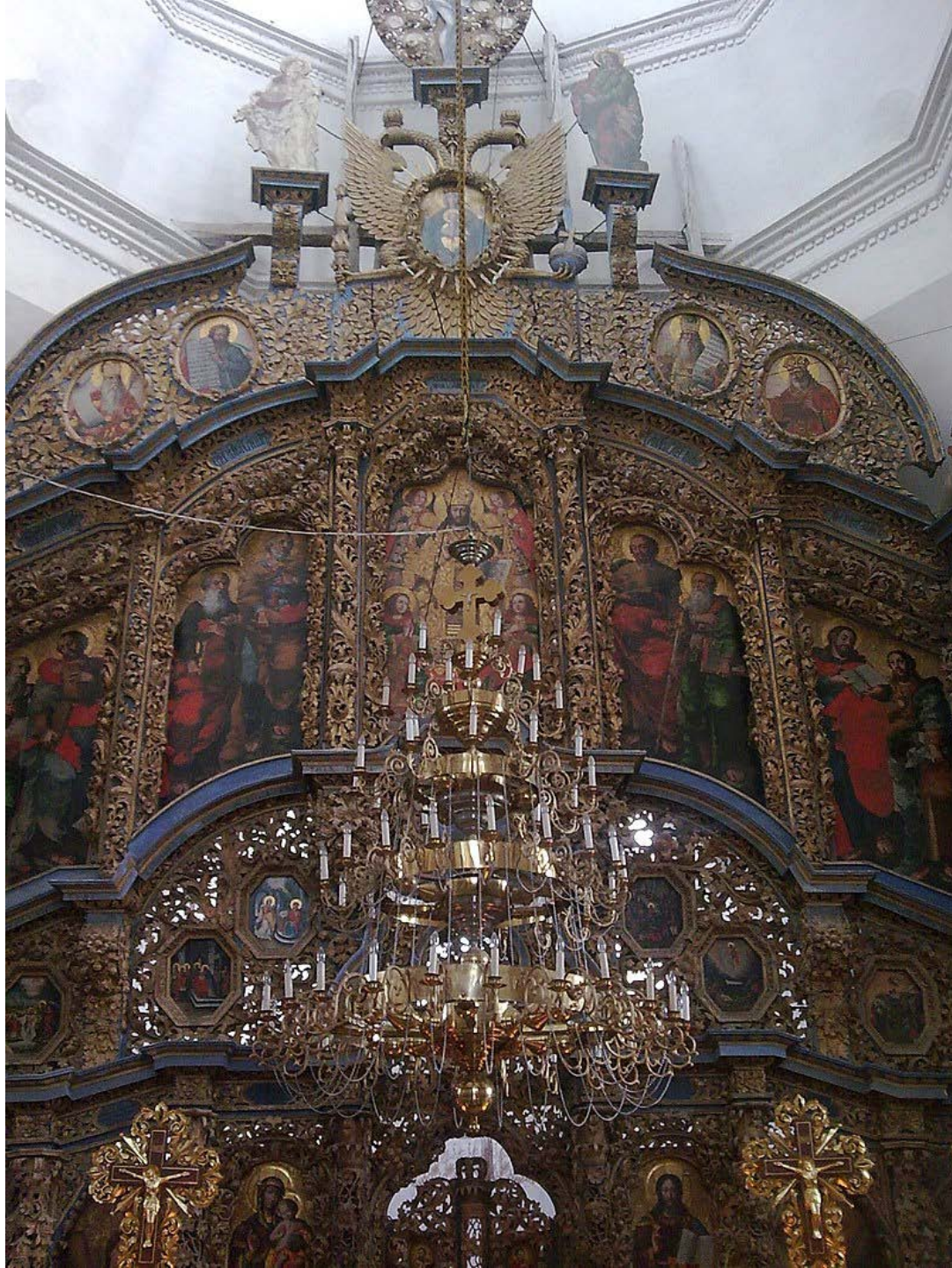

- **Іконостаси**

- Іконостас Успенської церкви Києво-Печерської лаври (фото С. Таранушенка)

Іконостас Преображенської церкви, Великі Сорочинці

Іконостаси 17-18 ст.:

- Іконостаси 5-7, а у великих храмах 9 і більше рядів.
- +нові сюжети
- Обов'язкова ікона «Нерукотворний Спас»
- «Тайна вечеря» - разом із святами, у подальшому навіть витісняє «Спаса»
- Різьблення глибоке, пишне, золотий колір

- Иконостас Архангело-Михайловской церкви с. Бездрик, Сумська обл., фото С. Таранушенко, 1927 год
- Виразне архітектурно-скульптурне оформлення риса українських іконостасів

Іконографічна основа візантійська + ренесанс + бароко

Ренесанс:

- Симетрична композиція
- Ренесансні орнаменти, декоративність
- Гуманізація образів
- Відчуття простору

Бароко:

- Рух
- Масивність
- Напруга
- контраст

Христос-Вседержитель.
1753 (?). Поділля. Дошка соснова,
левкас, різьблення, ліплення, олія,
сріблення, позолота. 127x73x2.

Христос-лоза виноградна. 1740-і рр.
Волинь. Дошка ялинова, левкас,
гравіювання, темпера, кольорові лаки,
сріблення. 93х65х5. (в обрамленні).

Христос у потирі.
Середина XVIII ст. Київ.
Полотно, олія.
112х195.

- Поширюється тема «Христос Виноградар»
- «Я правдива Виноградина, а Отець Мій – Виноградар» (Іоан, 15:1)

Національні особливості барокової ікони України:

- Багато персонажів
- Зближення святих та людей
- Побутові реальні деталі (одяг)
- Відображення молитовного стану, як заохочення до молитви
- Введення образів сучасників, реальних історичних осіб – ідея зближення, досяжності, заохочення до молитви та віри
- Іконо-портрет
- !!! Більш стримане по відношенню до європейського, та більш демократичне, ніж прийняте в Московію

Свята Анна.
1680-1685. Слобожанщина. Дошка
липтова, левкас, олія, темпера,
різьблення, психолота. 102x41.

- **Ікона Покрови:**
- Надзвичайно популярна в Україні, набула характеру національного типу ікони
- Не було стандарту, тому вільне трактування – і в одязі, і в персонажах – гетьмани, старшина та прості люди – ідея спасінні грішників

- "Покров Богородиці" із зображенням у натовпі козацької старшини та їхніх дружин у вбранні часів Гетьманщини - в кунтушах і корабликах. XVIII ст.

- Походить із с. Мала Бугаївка, нині - Васильківського району Київської області. За іншою версією - із Миргорода на Полтавщині.

- Січова ікона "Покров Богородиці" із зображенням останнього кошового Петра Калнишевського, запорозької старшини, судді, писаря та ін.
- Копія 1836 року з оригінальної січової ікони, про що свідчить напис на звороті: "Копія старовинної ікони, що знаходилася в Запорозькій Січі, а тепер в цілості перебуває у с. Покровському, що колись було Січчю. Написана копія 1836 р. Одеському товариству історії та старожитностей".

Розп'яття з портретом Леонтія Свічки.
Кінець XVII ст. Полтавщина. Дошка
липова, темпера, олія, різьблення,
позолота. 84x58,5x2.

Святі Володимир, Борис та Гліб.
Кінець XVII ст. Волинь. Дошка
липова, левкас, темпера. олія.
рідьблення, позолота. 101x62x3.

Різдво Христове.

Середина XVIII ст. Полтавщина.

Дошка липова, левкас, темпера, олія,
позолота. 101х67х4,5 (в обрамленні).

Свята Параскева.

1730. Київщина. Дошка липова,
левкас, темпера, олія, різьблення.
96x72x6 (в обрамленні).

Великомучениці Анастасія та Іуліянія.
1740-ї рр. Північне Лівобережжя. Дошка
липова, левкас, гравіювання, темпера, олія,
сріблення, позолота. 114x70x2.

Особливості іконопису Західної України

Ілля
Бродякович

Христос Вчитель з
Богородицею та
Іваном Хрестителем

Архангел
Михаїл

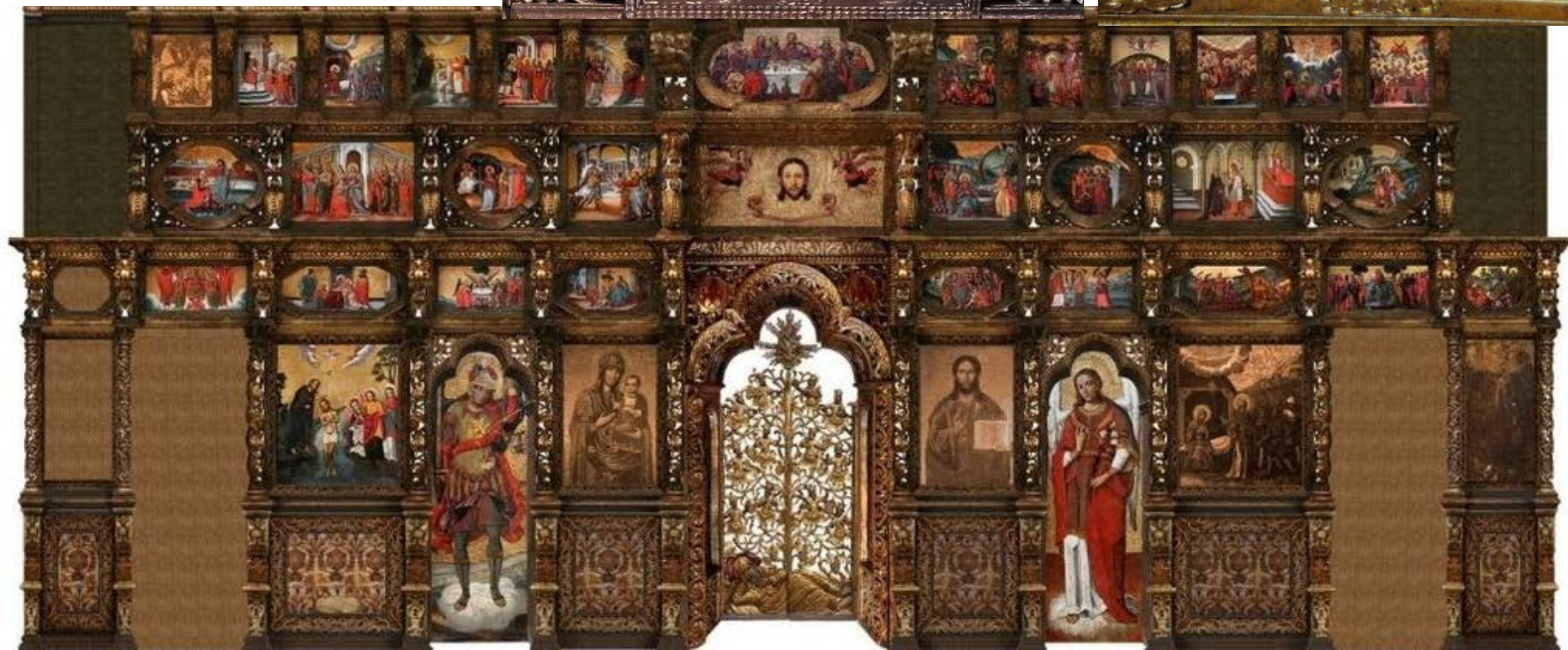
Іван Руткович

- Жовківський іконостас (1697-1699)
- 7 ярусів
- 12 м висота та 11 ширина
- Контрастні кольори
- Внутрішній світ святих, широкий діапазон переживань
- Пейзажі

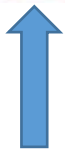

Розміщення у центрі над
«Спасом нерукотворним»
«Таємної вечері»

Введення в апостольному ряді образа Володимира Великого вперше в галицькому іконописі

Архангел Михаїл

поєднання контрастів та яскравих
кольорів – темно-зеленого та
червоного

Поза – не відповідає іконографічному
канону, скоріше є із мирського
портрету

- Йов Кондзелевич
- Манявський іконостас (1698-1705)

Портрет

- Портрет Івана Підкови, надрукований у польському журналі XVI ст.
- Підпис: „Був настільки сильним, що ламав не лише підкови, а і таляри. Взавшись за заднє колесо, зупиняв віз, запряжений шістьма кіньми. Дишло ламав об коліно. Взавшись зубами за кадку меду, перекидав її через голову. Взавши у руки ріг вола, пробивав ним ворота”

Парсуна – стоп русифікація традиції – термін із російської мистецької

- Типи портретів –
- 1. Парадний, в сарматському стилі (підкреслення статусу воїна, доблесті, хоробрості, зброя)
- 2. Ктиторський – у церкві, меценати
- 3. Портрет-епітафія - про згадку про померлу людину

Д.Вишневецький

Риси

1. Шанобливе ставлення до портрету (аналогія з іконою)

2. вплив іконописних прийомів – монументальність, урочистість

3. домальовували життєві зміни

3. відсутність соціальної зверхності та пихатості

4. відсутність підкреслення соціальної дистанції

5. стримана простота

6. Переважають поясні зображення

Б.Хмельницький

• Григорій
Гамалія

• Леонтій
Свічка

Феодосія Палій
з дітьми
(1697)

Марія Мазепа

- Західна Україна.
Портрети шляхти. Влада
і могутність.
- Януш Сангушко

DEXTERA DOMINI FECIT VIRTUTEM.

Ш.Богушович

«Битва під
Калушино»

1620

IN PROFLIGATO AD KLEVZYNVM NUMEROSISSIMO MOSCORVM ET EXTERORVM COLLIGATORVM EXER-
CITU AVSPICIJS SIGISMUNDI III POLONORVM ET SVECORVM REGIS, DUCTU ET REGIMINE STANISLAI
ZOLKIEWSKI TUNC PALATINI KYOVIENSIS ET EXERCITVVM REGNI POLONIAE CAMPESTRIS
POST SUPREMI REGNI CANCELLARY ET GENERALIS DUCIS, ANNO DOMINI MDCXX.

2 половина 18 ст.
Продовжується портретна традиція попереднього етапу
Бароко додає декоративності та символізму
Старшина ще продовжувала носити традиційний одяг
Одяг – це особлива національна риса

Невідомий художник. Портрет Данила Єфремовича. 1752. Полотно, олія. Національний художній музей України. Київ

Семен і
Параска
Сулима
(середина 18 ст.)

Невідомий художник. Портрет Якима Сулими. 1799–1801.
Полотно, олія. Національний художній музей України. Київ

Невідомий художник. Портрет Марії Сулими. 1773–1783.
Полотно, олія. Національний художній музей України. Київ

НАРОДНА КАРТИНА. КОЗАК МАМАЙ.

- ✓ Унікальний сюжет, що відсутній в інших традиціях
- ✓ ??? Ще у 17 ст., хоча збереглися зразки від 18 ст.
- ✓ Популярний – і в селянській хаті, і в панській садибі – картини, двері. Віконниці, предметах, листівки...
- ✓ Узагальнена назва козак Мамай закріпилася 1898 р. – за збіркою із 6 картин В.Тарновського
- ✓ ? ХТО ТАКИЙ КОЗАК МАМАЙ?:
  1. За історичними джерелами історики встановили 5 реальних осіб Мамаїв
  2. Узагальнене вживання: «мамай» – козак, гайдамака – «усяка кочуюча в степу людність»; «поїхав на мамай» – укр.вираз, пошуки на удачу

- «Козак з бандурою» - але це кобза
- Варіанти з різними персонажами (дівчата, пан-лях, єврей-шинкар)
- Основа – козак, кобза, зброя

Художник: Иван Шишкин. Название: «Музыкант». Год: 1899. Жанр: жанровая живопись. Описание: Картина изображает музыканта в традиционной русской одежде, играющего балалаку. Рядом с ним стоит конь, а на полу лежат различные предметы, связанные с его профессией. Картина выполнена в реалистичном стиле с яркими цветами и четкими линиями.

ВИДИТЬ КОЗАКЪ ВЪ КОБЗѢ ГРАЕ. 1847
ПИСАНО АНТОНЪ ТО ВСЕ МАЕ

Написи –мають більшість картин: гумористичні, із вертепів тощо)

А на одній з картин «Козак Мамай», написаній у XVIII чи XIX сторіччі, є такі рядки:

«Хоч дивися на мене, та ба – не вгадаєш!

Відкіль родом і як зовуть – нічирчик не знаєш!

Коли трапилось кому у степах бувати,

То той може прізвище моє угадати.

А в мене ім'я не одно, а єсть їх до ката!»

- http://volyn-kray-mus.at.ua/publ/pokhodzhennja_obrazu_kozaka_mamaja_v_ukrajinskij_mifologiji_ta_narodnomu_mistectvi/1-1-0-183

Інші сюжети народних картин у порівнянні із «Мамаєм» – у меншій кількості, однак ?? скільки реальної їх було

- «Богдан з полками»

«Бондаренко- отаман гайдамаків» 18 ст.

«Селянська біда», «Селянин-орач»

Скульптура

- Традиційно високого рівня розвитку різьблення (іконостаси)
- Від к. 17 ст. – ліплення із гіпсу

Архангел Михаил з будинку Київської ратуші. Металопластика.
Близько 1697 р. (Знаходиться в музеї історії Києва).

Західна Україна – на відміну від Правобережжя різьблення не так поширене, натомість розвивалась скульптура

Скульптура

- ✓ Центр – Львів
- ✓ Спочатку- майстри із Європи
- ✓ Друга половина 17 ст. – місцеві майстри – імен зберіглося мало – О.Прохенкович, М.Щупакович, Ф.Грушевич...
- ✓ 40-ві рр.18 ст – новий етап львівської скульптури - С.Фесінгер, Й.-Г.Пінзель

- С.Фесінгер
- 6 із 8 скульптур костелу св. Йосипа у Підгірцях

Й.Г.Пінзель
(?1707/20 -1761/62)
Юрій Змієборець
собор св.Юра

- Святі Лев та Атанасій на фасаді собору святого Юра у Львові

- Статуя Діви Марії в Бучачі

- Ймовірний автопортрет Пінзеля на плечі скульптури «Алегорія мужності»

Св. Феликс с дитиною
1 кв. 1750-е гг.
Музей истории искусств

St. Felix with an infant
1664-1750
Ljubljana, Slovenia

- “Святой Фелікс з дитиною”

- Жертвоприношення Авраама – костел у Годовиці

- Розп'яття з парафіяльного костелу в Лопатині

- Скелі
- с.Буша
Вінницька
обл